

Claes-Göran Westrin- exit !

Sven-Olof Isacsson

Artikeln grundar sig delvis på en intervju med Claes- Göran Westrin, gjord av Sven-Olof Isacsson, professor emeritus i socialmedicin vid Lunds universitet och ordförande i stiftelsen Socialmedicinsk tidskrift.

”Han presenterar sig som tidskriftsredaktör i västficksformat. Och säger sig trimma kostnaderna. I sitt sätt att tänka känner han sig som en småföretagare.”

Citatet är hämtat från Salomon Schulmans intervju med Claes-Göran Westrin från 1995 (1) och stämmer nog bra in på honom i en av alla uppgifter han sysslat med - som redaktör för Socialmedicinsk tidskrift - SMT. År 1967- eller var det 1968- trädde han till som redaktör för socialmedicinsk tidskrift - då med underrubriken ” Organ för sjuk-och hälsovård ”. Han förnekar inte att han mer eller mindre tvingades att ta på sig denna ganska betungande uppgift samtidigt som han var mitt uppe i sitt avhandlingsarbete om socialmedicinska ryggproblem. När han tillfrågades av sin handledare (på uppdrag av styrelsen för tidskriften) om uppdraget kände han att det inte skulle falla i god jord om han sade nej. Dessutom var han litet smickrad av att ha blivit tillfrågad som första namn efter den avgående redaktören Erik Husmark. Husmark, som varit VD i Lä-

kärförbundet, hade fått avgå som redaktör efter en alltför kritisk ledare om Sovjetunionen i SMT.

Kort historik

Socialmedicinsk tidskrift startades 1924 av Waldemar Gädlund (en i Per Albin Hanssons bridgegång) och drevs som en privat verksamhet till i början av 1940-talet då den övertogs av Läkarförbundet. Den räddades från att ätas upp av Läkartidningen omkring 1960 genom bildandet av en stiftelse

ägd av de socialmedicinska institutionerna i landet och några sektioner i Svenska Läkaresällskapet. Sektionerna drog sig efter hand ur. Kvar som ägare blev institutionerna. Sedan 1967 och fram till 2001 har Westrin varit tidskriftens redaktör.

Nätverksbyggaren Westrin

Tidskriftens överlevnad under många magra år kan nog till stor del förklaras av redaktörens tillgång till ett stort nätverk, som utan ersättning medverkat som gästredaktörer och författare. Styrelsen för SMT har inte heller fått några arvoden och resorna till det årliga mötet i Stockholm har lagts så det passat in med årets Läkarstämma. Ej heller har redaktören haft mer än ett mikroskopiskt, symboliskt arvode. Westrin satsade på temanummer redan från början. Detta var nog ett lyckokast. Många temanummer har gått oerhört bra och har ofta sponsrats av en viss målgrupp tex försäkringskassan, folkhälsoinstitutet m fl.

Westrin har genom åren haft många järn i elden. Med praktisk erfarenhet av provinssiälläkararbete i Vindeln i slutet av 50-talet, som socialläkare i Göteborg, som specialist i psykiatri, som vårdcentralschef i Skara, därefter psykiatrichef i Skaraborgs län och slutligen som professor och överläkare i socialmedicin vid Akademiska Sjukhuset i Uppsala har han fått en grundlig känndeom om klinisk verksamhet och hur vården kan organiseras. Stor betydelse har hans nära relationer till "Socialsverige" haft genom åren (Axel Gisslen, Georg Svahn, Arne Borg m fl).

Inom svensk och internationell forskning har Westrin fått ett annat nätverk. Han har varit ordförande i Medicinska Forskningsrådets prioriteringskommitté för socialme-

dicin under många år och även varit rådets viceordförande. Han har haft flera kvalificerade expertuppdrag åt olika forskningsråd: utredningar om behovet av socialvetenskaplig forskning, om psykiatrisk hälso- och sjukvårdsforskning, i cancerfonden, inom arbetarskyddet och patientförsäkringen.

Ytterligare ett nätverk har skapats genom alla de förtroendeuppdrag Westrin haft genom åren. Det tyngsta och mest prestigefyllda - inte minst för en socialmedicinare var som ordförande i Svenska Läkaresällskapet 1996-1997. Han har varit ordförande i sällskapets psykiatrisektion, vice ordförande i Svensk Socialmedicinsk förening, styrelsesmedlem i olika föreningar inom områdena medicinsk juridik, medicinsk etik, epidemiologi och multietnicitet.

Etikfrågorna inom medicinen har engagerat honom under många år. Regeringen har anlitat hans kompetens vid många tillfällen: som medlem i kommittéerna för utredning om dödsbegreppet, om organtransplantationer, folkhälsa och som medlem i steriliseringsutredningen.

Som medlem av ett mycket stort antal internationella expertkommittéer inom områdena medicinsk juridik, etik, psykiatrisk epidemiologi, samverkan socialtjänst-primärvård har han fått en unik tillgång till aktuell information inom för medicinen viktiga frågor. Detta har även lett till att han blivit invald som hedersledamot av flera prestigefyllda vetenskapssamfund i olika länder.

Det är uppenbart att en person som aktivt agerat i så många nätverk behöver en tidskrift för att nå ut med all intressant information och kunskap dessa nätverk försett honom med. Hans egna stora kunskaper inom olika områden, hans saklighet och för-

måga att skapa förtroende förklarar hans engagemang i viktiga samhällsfrågor. SMT har nog delvis överlevt tack vare redaktörens unika nätverk som på olika sätt befruktat varandra.

Temanumren

När Westrin tillträdde som redaktör beslutade han sig snabbt för att satsa på temanummer - en ny profil. Genom åren har det blivit drygt 240 temanummer. En förteckning finns i hans egen artikel i nr 6, 2001 (2). Trots den enorma bredden med flera temanummer inom bl a områdena folkhälsa, epidemiologi, migrationsmedicin, kvinnohälsa, arbete o hälsa, rehabilitering, socialpediatrik, socialpsykiatri, våd och omsorg, äldre-vård, hälsopolitik och socialt arbete tycker Westrin att det varit allt för få bidrag som tagit upp human- och samhällsvetenskapliga aspekter inom det medicinska området. Få är bidragen t ex inom medicinsk etik, medicinsk historia och medicinsk antropologi. Trots dessa eventuella brister har Socialmedicinsk tidskrift som ett socialt och socialmedicinskt forum under åren på ett imponerande sätt, trots begränsade resurser, lämnat många bidrag till debatt inom viktiga samhällsområden med medicinsk och social anknytning.

SMT:s betydelse

Innan Westrin blev redaktör hade SMT mera karaktären av debattforum för svensk sjukvård och hälsovård. Kända profiler skrev mer eller mindre engagerade inlägg i olika frågor. När jag går igenom SMT-årgången 1942 finner jag namn som Justus Ström, Sune Genell, Gunnar Kahlmeter, Axel Bergstrand, Sven Ingvar (en artikel om behovet av mera

”evidenbaserade” medicinska upplysningsprogram i radion), Torsten Frey och Torgny Sjöstrand. Där finns även bokrecensioner, bl a Erik von Rosens avhandling om tuberkulos (givetvis på tyska). Stort intresse ägnades åt moralfrågor, ungdomars leverne och sexualhygien. Många artiklar tar upp frågan om den sjunkande nativiteten och hur Sverige skall räddas från att få en allt mindre befolkning. Mer eller mindre befängda förslag presenterades. I en ganska lång artikel föreslår med.dr. Erik Lindquist från Malmö ”att för att höja nativiteten i vårt land bör följande göras:

1. Samlag förlovar automatiskt.
2. Grosess trolövar automatiskt (eller föranleder lysning)
3. Fullgången grosess (över 8:e graviditetsmånaden)gifter automatiskt.

Ad 1-3 : Kvinnan skall ha rätt och skyldighet att i de förekommande fallen till registrerande myndighet (pastorsämbete) anmäla förhållandet. Detta skall av myndigheten i pressen eller på annat sätt kungöras.”

Detta är hämtat från SMT 1942 (3). Huruvida artikeln hade något inflytande på lagstiftning och andra åtgärder vid denna tid är för mig obekant. Men kanske väckte den debatt. Idag skulle den säkert inte ha kunnat publiceras i en seriös tidskrift eller på DN debatt, inte ens om födelsetalen närmast sig noll.

När Westrin blivit redaktör övergick tidskriften till att bli temanummer samtidigt som nya tidskrifter och massmedia (på senare år t ex Dagens Medicin) alltmer stött för debatt som rört det medicinska etablissementet.

Det är svårt att peka på temanummer eller artiklar som haft ett tydligt inflytande på beslutsprocesser på olika nivåer. Detta gäl-

ler flertalet informationskällor i dagens mediabrus. Men de tusentals läsare som genom prenumeration eller lösnummer tar del av innehållet i SMT får i regel unika, färskva kunskaper om mycket aktuella socialmedicinska frågor. Gunnar Fredriksson tog en gång med sig ett temanummer till Tage Erlander som "knyckte det" för att i lugn och ro läsa innehållet. Ett temanummer om hur invandrarverket hanterade invandrarna (lägervistelse mm) upprörde den dåvarande generaldirektören Rogestam djupt ("vi har inga läger"). Den stora betydelsen har en tidskrift som SMT sannolikt genom att "läsarnas kulturella metabolism påverkas genom att man betar på SMT:s ängar liksom kossor" för att använda en fritt citerad metafor (avsåg ej SMT) av en känd vetenskapsfilosof. Läser man något som är viktigt och bra påverkas man även om man efteråt inte alltid kan identifiera källan. Man skall inte heller glömma att det stora antalet som medverkat som gästredaktörer och författare under åren också påverkats genom att få aktuella, djupare kunskaper (och kontakter) inom sina specialområden. Detta har jag själv upplevt i egenskap av gästredaktör vid några tillfällen.

Stor betydelse har SMT haft för utbildningar på olika nivåer inom universitet, högskolor och olika efterutbildningar. Tusentals temanummer har under åren köpts in av olika institutioner och fått en viktig roll i utbildningen.

Westrins egna forskningsområden

Westrin har varit huvudförfattare eller medförfattare till ett par hundra artiklar i nationella, nordiska och internationella vetenskapliga tidskrifter. I princip har han hållit sig till tre medicinskt inriktade temata; sam-

hällsperspektivet, den professionella identiteten för olika yrkesgrupper inom vård och omsorg samt etikfrågor. Han började så smått med en artikel i tidningen Vi 1951 om ökningen av de psykosomatiska sjukdomarna utgående från en studie om sjukskrivningar på grund av magsår mm bland skotska gruvarbetare. Socialgruppskopplingen till sjukligheten ventileras ingående och kunnigt. Senare samma år återfinns han som skribent och medarbetare i tidningen Lundagård - även den har överlevt. Bl a skrev han filmrecensioner. Många artiklar handlar om hälso-och sjukvårdens - särskilt psykiatrins roll i samhället. Andra artiklar handlar om olika yrkesgruppers identitet och professionalitet (sjuksköterskor, logoped, sjukgymnaster). Under senare år har hans intresse för medicinsk-etiska frågor ökat påtagligt. Hans egen avhandling om socialmedicinska ryggar från 1970 har fortfarande hög aktualitet, inte minst i dagens något förvirrade diskussioner om orsaker till de ökande ohälsotalen. Westrin har på ett konsekvent sätt försökt beforska för honom centrala frågor och stimulerat många att skriva avhandlingar inom viktiga områden. Avkastningen av denna forskning har bl a visat sig i olika temanummer i SMT.

Viktiga framtidsfrågor

Ett långt och rikt liv sätter naturligtvis sina spår. Några frågor utskristalliserar som särskilt viktiga. Westrins vetenskapliga profil har sitt fokus på en ideologisk konceptuell utveckling parad med att icke skada-göra gott (mindre än på rättvisa och instrumentell användning av kunskapen.) De frågor han tycker är väsentligast att arbeta med den närmaste framtiden är:

1. Prioriteringar i vården. Han blev erbju-

den att vara med i Jerzy Einhorn's utredningsgrupp men hoppade av olika anledningar av. Idag borde en viktig fråga vara att diskutera prioriteringar inom sjukförsäkringen. Varför har man ännu inte samordnat socialförsäkringens budget med hälso- och sjukvårdens ?

2. Ojämlighet i ett bredare perspektiv. Man har stirrat sig blind på könsperspektivet (som är viktigt) och försummat det etniska förtrycket grovt. Invandrarna bor här år efter år utan att något händer. Vidare har man grovt negligerat frågor som rör åldersdiskrimineringen. Trots behovet av kompetent arbetskraft tar man inte vara på den resurs som de äldre utgör. Det finns också en ökande socioekonomisk diskriminering.

3. Möjligheterna att själv kunna påverka vården. Det kan gälla rätten till sitt eget liv. Eller- att kunna välja vårdare. Den offentliga vården betar sig ibland som rumlare när det gäller val av vård och behandling. I vissa avseende är den privata vården överlägsen här.

Kanske kan dessa frågor komma att uppmärksammas i framtida nummer av SMT även om inriktningen delvis kan bli annorlunda än under Westrins år som redaktör. Frågorna är onekligen viktiga och högst aktuella.

Läkarna har abdikerat

Westrin anser att läkarrollen under senare år devalverats. Man har abdikerat från sina

roller. Politiker och tjänstemän och andra grupper inom vården tar över. Även i SMT har man under senare år sett hur intresset bland läkare för att medverka i temanummer har minskat. Även här har andra tagit över. För att demokratin skall överleva måste även olika yrkesgrupper t ex läkare engagera sig politiskt. Kanske skulle detta medverka till större respekt och intresse för de olika yrkesgruppernas kunskaper och värderingar samtidigt som dessa grupper själva skulle påverkas samt delta i samhällsdebatten på ett mera aktivt sätt.

Epilog

Med sina 79 år på nacken finns Socialmedicinsk tidskrift fortfarande kvar som en relativt vital åldring. Mycket kanske tack vare en vital redaktör med ett unikt nätverk, stora kunskaper och ett stort samhällsengagemang. Må han fortsätta åldras aktivt. Tidskriften kommer kanske att föryngras och vitaliseras. Den nye redaktören önskas lycka till i sin Göteborgsbastion.

REFERENSER

1. Schulman, S.: I socialmedicinsk tidskrift finns det plats för hela människan... Ppb! Nr 4, 1995.
2. Westrin, C-G.: Reflektioner inför ett vaktombyte. Socialmedicinsk tidskrift (2001) 78:553-558.
3. Lindqvist, E.: Reflexioner kring befolkningsfrågan. Socialmedicinsk tidskrift (1942) 19:100-104.